

L

LÂHÎCÎ, Şerif

(bk. İŞKEVERÎ).

LÂHÛRÎ, Gulâm Server

(غلام سرور لاهوری)

Müftî Gulâm Server
b. Müftî Gulâm Muhammed
b. Rahîmillâh Lâhûrî
(1828-1890)

Hindistanlı tarihçi
ve şair.

Lahor'da doğdu. Mahlası "Server"dir. XV. yüzyılda Lahor'a yerleşen ve soyu Sühreverdî tarikatının Hindistan kolunun kurucusu, Fahreddîn-i Irâkî'nin mânevî müridi Bahâeddin Zekeriyâ Mültânî'ye (ö. 661/1262 [?]) uzanan Müftî ailesine mensuptur. Çağdaşı olan tarihçi Kenheyyâ Lâl Hindî, Gulâm Server ve ailesinden övgüyle söz eder. Gulâm Server, ilk eğitimini ve tıpla ilgili ilk derslerini bir âlim olan babasından aldıktan sonra Mevlevî Gulâmullah Lâhûrî'nin ders halkasına katıldı. Öğrenimini tamamlamasının ardından Lahor'daki Serdâr Baghavân Sing'in mâlikânesinde yönetici olarak göreve başladı. 1882'de Pencap'ta İdâre-yi Ta'mirât'a kâtip tayin edildi. Ancak kısa süre sonra bu işi bıraktı. Lahor'daki Pencap Üniversitesi'nin kayıt memuru G. W. Leitner kendisine üniversiteden bir araştırma bursu teklif ettiyse de bunu kabul etmedi. 1884'te Aligarh Koleji'ni kurmak için Lahor'a gelen Seyyid Ahmed Han'ın yaptığı görev teklifini de reddetti. Hükümetin desteklediği hiçbir işte görev almak istemeyen Gulâm Server hayatı boyunca yalnız kendi çalışmalarına yoğunlaştı. 1890'da hac ibadetini yerine getirdikten sonra Medine'ye giderken yolda vefat etti. Hepsî de Farsça ve Urduca şiirleriyle tanınan dört oğlu vardır. Bunlardan Müftî Gulâm Safder babasının mektuplarını *İnşâ-yı Şafderî* adlı bir kitapta toplamıştır. *Târîh-i Lâhûr ve Târîh-i Pencâb*'in yazarı Kenheyyâ Lâl Hindî, Gulâm Server'in öğrencilerindedir.

Eserleri. 1. *Ĥazînetü'l-aşfiyâ*² (I-II, Lahor 1284; Leknev 1312; Kanpûr 1312, 1332, 1333; nşr. Bihdâd Erbâbî, Tahran 1383 hş.). 1863'te tamamlanan bu Farsça eser özellikle Hint alt kıtasında yaşayan

1065 şeyhin biyografisini içerir. Tarih konusunda bazı hataları olmakla birlikte çok tanınmış ve daha sonra yazılan hemen bütün biyografiler için kaynak teşkil etmiştir. Eser Mahmûd Âlem Kureyşî ve İkbâl Ahmed Fârûkî tarafından Urduca'ya çevrilmiştir (I-III, Lahor 1410/1990). 2. *Gencîne-i Server (Genc-i Târîh)* (Lahor 1285). Hz. Peygamber'den müellifin dönemine kadar yaşamış önemli kişilerin ele alındığı manzum, Farsça kronolojik bir eserdir. 3. *Târîh-i Maĥzen-i Pencâb* (Lahor 1285). Eserde Gazneliler döneminden XIX. yüzyıla kadar Pencap'ın tarihi ve coğrafyası ile mimari eserleri anlatılmaktadır. 4. *Bahâristân-ı Târîh (Gülzâr-ı Şâhî)* (Leknev 1290). Başlangıçtan XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar Hindistan'da Hindu, İslâm ve İngiliz hâkimiyeti dönemlerini kapsayan Urduca bir çalışmadır. 5. *Zübdetü'l-luġât (Luġât-ı Serverî)* (Leknev 1316). Arapça, Farsça ve Türkçe kelimelerin Urduca karşılıklarının verildiği bir sözlüktür. 6. *Ĥadîkatü'l-evliyâ*² (nşr. Muhammed İkbâl Müceddidî, Lahor 1976, 1420/2000). Gazneliler'den müellifin zamanına kadar Pencaplı 244 erkek ve kadın mutasavvıfın hayatıyla ilgili Urduca bir eserdir. 7. *Câmi'u'l-luġât* (I-II, Leknev 1309). Arapça, Farsça, Türkçe kelime, deyim ve bazı cümlelerin Urduca karşılıklarını içermektedir. 8. *Medînetü'l-evliyâ*². *Ĥazînetü'l-aşfiyâ*'ın Urduca versiyonudur (Leknev, ts.). 9. *Güldeste-i Kerâmât*. Abdülkâdir-i Geylânî'nin hayatına dair bir eserdir (Delhi 1867). 10. *Dîvân-ı Serverî*. Abdülkâdir-i Geylânî'yi öven şiirlerini içerir (Lahor 1872).

BİBLİYOGRAFYA :

Storey, *Persian Literature*, I, 1043-1044; M. Ali Müderris, *Reyhânetü'l-edeb*, Tebriz 1347 hş., IV, 250-253; Kenheyyâ Lâl Hindî, *Târîh-i Lâhûr* (nşr. Kalb Ali Han Fâik), Lahor 1977, s. 76-79; Ahter Râhî, *Tezkire-i 'Ulemâ-yi Penjâb: 1201-1400*, Lahor 1981, I, 459-463; İkbâl Ahmed Fârûkî, *Tezkire-i 'Ulemâ-yi Ehl-i Sünnet ve Cemâ'at-i Lâhûr*, Lahor 1987, s. 192-199; Kesrâ Menhâs, "Müverrihîn-i Lâhûr", *Nukûş*, sy. 92, Lahor 1962, s. 985-989; M. Hermansen, "Imagining Space and

Siting Collective Memory in South Asian Muslim Biographical Literature (*Tazkirahs*)", *Studies in Contemporary Islam*, IV/2, Youngstown 2002, s. 11-13, 19-20; Arif Naushai, "Golâm Sarvar", *EI*, XI, 59-60; Dihhudâ, *Luġatnâme* (Muîn), XI, 16770.

ÂRİF NEVŞÂHÎ

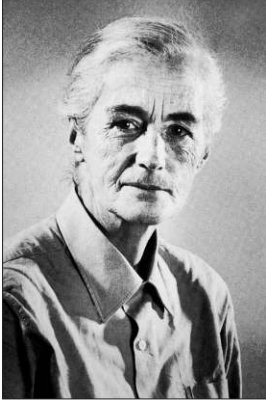
LAMBTON, Ann Katharine Swynford

(1912-2008)

İngiliz şarkiyatçısı.

8 Şubat 1912 tarihinde doğdu. Kuzey İngiltere'deki Northumberland'da yaşayan köklü bir aileye mensuptur. Babası George Lambton, İngiltere'nin tanınmış at yetiştiricilerindendi. Ann Katharine ilk ve orta öğreniminin ardından T. E. Lawrence'in 1927'de yayımlanan *Revolt in the Desert* adlı eserini okuduktan sonra Şark'a ilgi duymaya başladı. Aile dostları olan The School of Oriental Studies'in (1938'den itibaren The School of Oriental and African Studies) kurucu müdürü Sir E. Denison Ross'un tavsiyesiyle The School of Oriental Studies'te öğrenim görmeye karar verdi. 1930'da girdiği bu okulda önce Sir Hamilton Alexander Roskeen Gibb ve Arthur Stanley Tritton'un Arapça derslerine girdi. Yine E. Denison Ross'un etkisiyle İran tarihi üzerinde çalışmaya başladı. E. Denison Ross, Vladimir F. Minorsky ve Seyyid Hasan Takîzâde'den Farsça dersleri aldı. 1934 yılı yazında İran'a ilk seyahatini yaptı. 1935'te The School of Oriental Studies'ten mezun oldu. 1936-1937'de İran'da araştırmalarda bulundu. Londra'ya döndükten sonra The School of Oriental Studies'te E. D. Ross'un danışmanlığında hazırladığı *Contributions to the Study of Seljûq Institutions* başlıklı teziyle 1939'da doktor unvanını kazandı.

II. Dünya Savaşı yıllarında Tahran'daki İngiliz temsilciliğinde (1943'ten sonra büyükelçilik) basın ataşesi olarak görev yapan Lambton, savaşın bitmesinin ardından Londra'ya dönerek The School of Oriental and African Studies'te öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı. 1953'te aynı üniversitede profesör unvanını aldı. İran hakkında edindiği bilgi ve tecrübe sayesinde tavsiyeleri ve raporları İngiliz hükümetinin İran siyasetinin şekillenmesinde etkili oldu.

Ann Katharine
Swynford
Lambton

İran petrolünü millileştiren Başbakan Muhammed Musaddık, 1953'te Amerikan ve İngiliz gizli servislerinin de içinde yer aldığı bir darbe neticesinde iktidardan uzaklaştırıldı ve daha önce İran'ı terketmek zorunda kalan Muhammed Rızâ Şah Pehlevî yeniden iktidara getirildi. Emekliye ayrıldığı 1979 yılına kadar The School of Oriental and African Studies'te Farsça, İran tarihi ve İslâm siyasal düşünce tarihi dersleri verdi. Emekli olduktan sonra da bilimsel çalışmalarına devam etti. 1981'de İhsan Yârşâtir'in davetiyle Columbia Üniversitesi'nde ders okuttu. 19 Temmuz 2008 tarihinde Kuzey İngiltere'de Kirknewton köyündeki evinde öldü. 1964'te British Academy üyeliğine seçilen Lambton Londra, Durham ve Cambridge üniversitelerinin onur ödülleriyle lâyık görülmüştür.

Eserleri. Çok yönlü bir araştırmacı olan Lambton, İslâm fetihlerinden XX. yüzyılın ortalarına kadar uzanan geniş bir kronolojide İran coğrafyasının siyasal, sosyal, ekonomik ve idarî tarihiyle ilgili pek çok eser yazmış, araştırmalarında olayların daha çok sosyal, ekonomik, idarî, dinî, mezhebî ve kültürel arka planını ele almıştır. Lambton'un temel ilgi alanlarının başında İslâm siyaset felsefesi ve İran coğrafyasının yönetim gelenekleri gelmektedir. Araştırmacı, özellikle İslâm siyaset felsefesinin teorik boyutunun yanında bu alandaki pratik uygulamaları Ortaçağ'dan modern döneme kadar uzanan geniş bir süreçte incelemiştir. Çalışma tarzı bakımından özellikle hocası Gibb'in etkisinde kalmış, başta Mâverdi, Gazzâlî, Nizâmülmülk, İbn Teymiyye, İbn Haldûn, Hâfız-ı Ebrû ve Nizâmüddîn-i Şâmî olmak üzere Ortaçağ İslâm müelliflerinin devlet ve siyaset nazariyelerini inceleyen araştırmalar yapmıştır. 1964'te yayımlanan "A Reconsideration of the Position of the *Marja' al-Taqlid* and the Religious Institution" başlıklı makalesi (*St.I*, XX, 1964, s. 115-135) İran Şii

çevrelerinde önemli yankı bulmuştur. Bu alandaki çalışmalarının bir kısmı *Theory and Practice in Medieval Persian Government* (London 1980) ve *State and Government in Medieval Islam: An Introduction to the Study of Islamic Political Theory: The Jurists* (Oxford 1981, 1985) adlı eserlerinde bir araya getirilerek tekrar yayımlanmıştır.

Lambton aynı zamanda İran coğrafyasının idarî, içtimai ve iktisadî tarihiyle ilgili sorunlarla ilgilenmiş, bilhassa iktâ sistemi, vakıf müessesesi, vergiler, vezirlik, kadılık, şahnelik, reislik ve darugalık gibi sistemin temelini oluşturan kurumların yapısını, işleyişini ve gelişme süreçlerini aydınlatmaya çalışmıştır. Bu alandaki ilk eseri *Contributions to the Study of Seljûq Institutions* başlıklı yayımlanmamış doktora tezidir. Bu çalışma araştırmacının "The Internal Structure of the Seljuq Empire" adlı hacimli makalesinde (*The Cambridge History of Iran*, V, ed. J. A. Boyle, Cambridge 1968, s. 203-282) özetlenmiştir. Onun bu alandaki diğer yayınları arasında *Islamic Society in Persia* (London 1954) ve 1981'de Columbia Üniversitesi'nde verdiği beş dersin metninden oluşan *Continuity and Change in Medieval Persia: Aspects of Administrative, Economic and Social History, 11th-14th Century* (London 1988) sayılabilir. Kaçar dönemi İran tarihiyle ilgili yedi makalesi de yeniden neşredilmiştir (*Qajâr Persia: Eleven Studies*, Austin 1987). Lambton'un ilgi alanının diğer bir yönünü İran ziraî tarihiyle ilgili meseleler teşkil eder. Onun kaleme aldığı pek çok kitap ve makalede İran coğrafyasında tarımsal üretim, sulama, toprak sistemi, mülkiyet, vergiler ve köylü-devlet ilişkilerinin tarihi Ortaçağ'dan modern döneme kadar uzanan bir süreçte ortaya konmuştur. *Landlord and Peasant in Persia: A Study of Land Tenure and Land Revenue Administration* adlı eseri (Oxford 1953) alanında hâlâ en temel başvuru kitabı niteliğindedir. Ayrıca 1962-1966 yıllarında uygulanan toprak reformunu inceleyen *The Persian Land Reform, 1962-1966* adlı bir çalışma yapmıştır (Oxford 1969).

Müellif Farsça'nın yapısı ve öğretimiyle ilgili eserler de kaleme almıştır. Bu alandaki başlıca yayınları arasında *Three Persian Dialects* (London 1938), *Persian Grammar* (Cambridge 1953) ve *Persian Vocabulary* (Cambridge 1954) sayılabilir. Bunların dışında *Encyclopaedia of Islam* (ikinci neşri), *Encyclopaedia Iranica* ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* gibi ansiklopedi ve dergilerde yayımla-

nan pek çok makale yazmıştır (yayınlarının 1986 yılına kadarki bir listesi için bk. Burrell-Morgan, s. 5-7). Lambton, Cambridge Üniversitesi tarafından yayımlanan *The Cambridge History of Iran* (Cambridge 1968) ve *The Cambridge History of Islam* (Cambridge 1970) adlı eserlerin editörleri arasında da yer almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

A. K. S. Lambton, *Contributions to the Study of Seljûq Institutions* (doktora tezi, 1939), University of London, s. I-III; a.mlf., "Recollections of Iran in the Mid-twentieth Century", *As.Af.*, XIX/3 (1988), s. 273-288; W. Behn, *Concise Biographical Companion to Index Islamicus: An International Who's Who in Islamic Studies from its Beginnings Down to the Twentieth Century*, Leiden 2006, II, 348; J. R. Bracken, "Professor A. K. S. Lambton", *BSOAS*, XLIX/1 (1986), s. 1-4; R. M. Burrell – D. O. Morgan, "Writings of Ann K. S. Lambton (Books and Articles)", *a.e.*, s. 5-7; M. E. Yapp, "Professor Ann Lambton (1912-2008)", *MES*, XLV/1 (2009), s. 161-163; C. Hillenbrand, "Ann K. S. Lambton", *Iran: Journal of the British Institute of Persian Studies*, XLVII, London 2009, s. VII-X; D. O. Morgan, "Ann K. S. Lambton (1912-2008) and Persian Studies", *JRAS*, series 3, XXI/3 (2011), s. 99-109.

OSMAN GAZİ ÖZGÜDENLİ

LÂMIŞİ

(اللامشي)

Ebü's-Senâ (Ebü'l-Mehâmid)
Mahmûd b. Zeyd el-Lâmişî
(ö. VI./XII. yüzyılın ilk yarısı)

**Semerkant bölgesi
Mâtürîdi-Hanefî âlimlerinden.**

Muhtemelen V. (XI.) yüzyılın sonlarında Semerkant yakınlarındaki Fergana'nın Lâmiş köyünde doğdu ve Semerkant'ta yetişti. Eserinde yer alan bir kayıttan anlaşıldığına göre 530'lu (1136) yıllarda hayatta idi (Şık, s. 43). Kelâm ve usûl-i fıkıh alanında yetişti. Bazı müellifler, yazma eserinin kapağındaki müstensih kaydından hareketle onun 441 (1049) yılında doğup 522'de (1128) vefat ettiğini ileri sürmüşlerse de bunun Ebü Ali İmâdüddin Hüseyin b. Ali el-Lâmişî adlı başka bir âlimle karıştırılmasından kaynaklandığı belirlenmiştir ve bu doğum ve ölüm tarihlerinin adı geçen kişiye ait olduğu bilinmektedir (*a.g.e.*, s. 38-39). Lâmişî'nin eserlerinde yer alan görüşler ve yaptığı atıflar, onun Ebü'l-Muîn en-Nesefî'nin (ö. 508/1115) öğrencileri arasında yer aldığı veya eserlerinden yararlandığı ihtimalini düşündürmektedir. Bunun dışında hayatına dair herhangi bir bilgi mevcut değildir.

Lâmişî, İmam Mâtürîdi'ye atıflarda bulunup onu Semerkant Hanefî ulemâsının